

Meer bekend is het feit, dat het klepperen van een molen geen inhouden maakt, tot op het oogenblik, waarop de molen plotseling stil staat en men ook plotseling zijn studie onderbreekt.

FECHNER, die het voorbeeld aanhaalt van den molenaar, die wakker wordt, wanneer de molen ophoudt, zegt, dat de gehoorswaarneming bij den slaper een psychophysische beweging in 't akustisch projectieveld heeft onderhouden, die nu plotseling verdwijnt; daardoor ondervindt de psychophysische beweging in een of andere andere plaats van de hersenen zulk een versterking, dat de bewustzijns grens van den wakenden toestand wordt bereikt. Phaenomenologisch kan men alleen zeggen, dat in het bovengenoemde geval de prikkels wel werkzaam waren en in den gewaarwordingstoestand van het lichaam een wijziging brachten. In dit geval is geen adaequate inhoud (evenals bij de waarneming) opgebouwd op het gewaarwordingsmateriaal.

Wat heeft de phaenomenologische beschouwing ons nu geleerd? Men zou kunnen zeggen, de zelfaanwezigheid (Selbstgegenwart) en de werkelijkheid der waargenomen objecten, de zelfstandigheid tegenover de inhouden en de zelfstandigheid tegenover de verschillende zintuigfuncties. De waarneming is veel meer dan een complex van gewaarwordingen. Bij de gewaarwordingen, die door de zintuigprikkelingen zoo te zeggen van buiten opgenomen worden, komt nog veel bij, en wat er bij komt is afhankelijk van onze persoonlijkheid. Gewoonlijk zijn we daarvan niet in 't minste bewust, we beschouwen het geheel van hetgeen waargenomen is als gegeven.

Een en hetzelfde object kan door verschillende zintuigfuncties gegeven zijn. Nu bleek, dat ditzelfde geldt voor de groep van hallucinaties, waarover we hebben gesproken, m.a.w. zij hebben het „akt” karakter der waarneming, zij zijn de uitingen van waarnemingsbedrog. Ook aan den hallucinant kunnen de objecten der waarneming door verschillende functies gegeven zijn, zoowel